

“Hjælpes ad”:

Socialt arbejde i storbyens lokalsamfund

“Den vifte af sociale og kulturelle tilbud og aktiviteter, som findes i Sidegade-projektet, Genbrugs Compagniet og Settlementet kan bedst beskrives som links i hverdagen. Hele denne vifte af autonome aktiviteter og fællesskaber er samlet i et netværk, som rækker fra rådgivning og personlig støtte, aktivering og revalidering, klub eller idrætstilbud i fritiden til markedsorienteret produktion og faciliteter som café, netcafé og sunde madvarer.”

Af Rikke Posborg

Socialt arbejde er en kompleks side af det moderne velfærdssamfund. Det associerer ofte til en særlig form for myndighedsudøvelse, der griber ind i enkeltindviders eller familiers tilværelse. Undersøgelser af socialt arbejde fra 1990'erne¹⁾ beskriver, hvordan socialarbejderes konkrete indsats gør brugeren afhængig, ikke selvstændig. Det understreger socialarbejderens privilegerede magtposition i en forvaltning. Aktiveringsprojekter tvinger brugere ind i afhængighed. Det kvalificerer ikke til et bedre liv.

Baggrunden for Kristeligt Studenter-Settlements udviklingsprojekt ”det kvalificerede hverdagsliv” var netop et ønske om at kigge socialt arbejde efter i krogene. Et

spørgsmål var: Hvordan kan socialt arbejde tilrettelægges og udføres, så indsatsen støtter borgeres magt og ressourcer til selv at kunne skabe sig et bedre liv?

Sidegade-projektet er kendt for at have haft succes i arbejdet med unge arbejdsløse, og Settlementet har igennem årtier stået for sociale klubber, ferietilbud og andre sociale og kulturelle tilbud og aktiviteter, som er båret af folk selv, af brugere, medlemmer og frivillige fra Vesterbro. Alt i alt fremmet vilkår for, at borgere selv kunne skabe sig et bedre liv. Hvad er det for sammenhænge, der her virker? Hvordan organiseres aktiviteterne og hvad er det for rammer, som det sociale arbejde virker i - og skaber?

OTTO KRABBES PLADS PÅ VESTERBRO I KØBENHAVN

Alt socialt arbejde har at gøre med afhængighed. At nogen har brug for noget, som samfundet på forskellig måde kan skaffe og fordele. Men det er et dilemma, hvordan social hjælp og støtte kan organiseres og udføres, så hjælpen ikke svækker, men styrker borgeren.

Det sociale arbejde udføres i organisationer, fortrinsvis i kommunale social-forvaltninger. Men også i private og frivillige organisationer. Organisationernes magt er baseret på, at de kontrollerer forskellige former for ressourcer: Penge eller ressourcer, der fordeler social service og omsorg. Det kan også være myndighedskompetencer, som kan gribe direkte ind i enkeltfamiliers frihed, som det er tilfældet, når børn

anbringes udenfor hjemmet. Den enkelte socialarbejder eller teamet, har relativ stor handlefrihed, men kompetencen og socialarbejderens magtudøvelse er organisatorisk forankret. Det er altså ikke kun et spørgsmål om at ændre praksis eller metodik.

Sådanne justeringer ændrer ikke ved organisationens fordeling af magt og ressourcer.

Vi skal forandre vores opfattelse af sociale problemer. Få nye ideer til, hvordan vi organiserer socialt arbejde og hvordan brugeres behov og virke, kan forme organisationerne i det lokale samfund, dér hvor de sociale problemer manifesterer sig konkret.

Jeg vil derfor se nærmere på, hvordan organisationer af Settlementets sociale arbejde har foregået, og hvordan rammer og

sammenhænge skaber en anderledes praksis og derigennem skaber nye vilkår for det sociale arbejde.

Socialt arbejde i hverdagslivet

”For socialarbejderen handler et kvalificeret hverdagsliv ikke om at forbedre menneskers liv. Det kan man ikke. Folk skaber selv deres hverdagsliv, og det gør de indenfor de betingelser de er underlagt. Man kan højst forbedre nogle betingelser for andre menneskers liv, så mulighederne for at de selv er med til at skabe et godt liv i højere grad er til stede”.²⁾

Hverdagslivet eksisterer altså som et dynamisk forhold mellem betingelser og så de håndteringer og handlinger vi gør. Disse håndteringer bliver selv en del af hverdagslivets nye betingelser. Hvordan kan socialt arbejde blive integreret i hverdagslivet, sådan at det øger muligheden for, at borgere kan skabe sig et godt liv?

Med hverdagslivet som perspektiv lægger jeg op til et forsøg på at beskrive socialt arbejdes praksis udfra det dobbelte perspektiv mellem betingelser og håndteringer. Denne position angiver nogle begrænsninger i det praktiske sociale arbejde – og dermed også i diskussionerne af det.

Det dobbelte perspektiv mellem betingelser og håndteringer er meget udfordrende og kræver et konstant perspektivskift fra rammer til handlinger, fra betingelser til håndteringer, fra bruger til socialarbejder. Den ideelle beskrivelse vil kræve ”fremkaldelse” af samtidige processer, der ikke bare kan indfange, hvad ”skete der”, men også hvilke virkninger det fik for de implicerede aktører og de givne vilkår. Det er meget komplekse sammenhænge og processer.

Der er fordele ved hverdagsperspektivet. Når socialarbejder og bruger er en del af hinandens betingelser og håndteringer i hverdagen, så forstås sociale begivenheder ikke som dramatiske enkeltsituationer, der kommer dumpende fra det fjerne. Boligløshed, ledighed, sygdom m.m. er nære begivenheds-betingelser i hverdagen for folk i Settlementets og projekternes miljø og reaktionerne herpå ofte logiske. Billedlig talt betyder hverdagsrelationen mellem bruger og socialarbejder, at social-

arbejderen, på niveau med brugeren, befinder sig i orkanens øje, hvor der som bekendt er en vis ro. Heroverfor er der et hjælpeapparat, der står i periferien af det, der foregår, og befinder sig dermed i større uro og kaos. Af den grund passer den klassiske kategorisering af socialt arbejde i forebyggelse, behandling og omsorg ikke til det, der foregår i Settlementet, Sidegaden og Københavns Genbrugs Compagni. Den kategorisering arbejder udfra en strukturel distance, både til borgeren, som bruger og til begivenhederne.

I mødet mellem bruger og socialarbejder er det hverdagslivets vaner og brud, som er omdrejningspunktet, fremfor det sociale eller personlige problem, som brugeren kan have: Isolation, smerte, familieopløsning, misbrug. De sociale tilbud i projekterne og i Settlementet må have en dobbeltkvalitet: På den ene side skal de kunne tilbyde stabilitet, rytme og forudsigelighed, og på den anden side skal de rumme udviklingsmuligheder. Stabilitet og genkendelighed kan være den støtte man har behov for, når hverdagens normale rutiner er væk: Job, de offentlige rums traditioner, familieliv. Udviklingsmulighederne skal eksponere såvel håb og handling, som grundlag for at den enkelte kan rykke sit liv i en ny retning.

Udviklingsruter

Settlementet og projekterne på Vesterbro beskæftiger sig med mange forskellige aktiviteter indenfor idræt, kultur og produktion, og en vigtig tilgang til disse aktiviteter er socialt arbejde.

Et træk ved Settlementets sociale arbejde er vægten på at formidle de forskellige lokale befolkningsgruppers livsformer og værdier, så lokalsamfundet præges, ikke bare af majoritetssamfundet og markedskræfters normer, men også af de ønsker og behov, som Vesterbros nuværende beboere har. Det betyder, at Settlementets metoder i arbejdet retter sig hen mod at påvirke aktiviteter, handlerum, situationer, organiseringer og socialpolitik på en måde, så magten til ressourcer tilkommer brugere.

Der er en lang historie bag det, der er Settlementet og Sidegaden i dag. Et lille blik på de historiske rødder og de ruter, som

BØRN PÅ "DE RØDE BANER" VED SETTLEMENTETS LEGE-CONTAINER

udviklingen har fulgt, giver et billede af et miljø, der, i takt med hverdagslivets forandring, har været følsom overfor tidens og lokalmiljøets ressourcer og behov.

Det følgende har fokus på aktiviteter og projekter, der lykkedes. Der er også ideer og projekter, der dør – det er en del af historien, som forbigås her.

Settlementets pædagogik tegnes

Fra sin start i 1911 har Settlementet knyttet an til en mere alternativ linje, end det var gængs for socialt arbejde på det tidspunkt, præget af almisser til de fattigste, institutionsanbringelse eller andre indskrænkninger i den enkeltes frihed og borgerskab.

Det pædagogiske grundsyn var, at det en-

kelte menneske udvikler sig gennem egen deltagelse og erfaringsdannelse, og at den enkeltes hverdagserfaring er speciel og unik og udvikles i samspil med andre, med den fælles erfaringsverden. Klubber og aktiviteter har været baseret på folks frivillige medleven, hvad enten de var brugere eller frivillige klubledere.

Settlementet baserede sit virke på aktiviteter i lokalområdet, på klubbetanken, studiekredse, sociale og kulturelle arrangementer og på organisering af efterspurgte sociale arrangementer, som f.eks. en børnehave. Organisationen startede som en privat organisation med en bestyrelse og er i dag en erhvervsdrivende fond, med en bestyrelse og et repræsentantskab.³⁾

I 1950erne var forstanderen Otto Krabbe med til at bringe Vesterbros boligproblemer

på landkortet via aktiviteter i *Vesterbros Boligaktion* – et socialpolitisk engagement der fortsatte indtil slutningen af 1960erne og begyndelsen af 1970erne. Den socialpolitiske dimension er stadig en væsentlig side af arbejdet. Dette sker dels lokalt gennem *Inspirations- og Informationsforum*, som er et samarbejde mellem de frivillige sociale organisationer på Vesterbro og det offentlige, kommunale lokalcenter, og ved at Settlementets medarbejdere og aktivister ytrer sig om sociale og velfærdspolitiske spørgsmål.

Indtil 1980erne var Settlementets aktiviteter i høj grad centreret omkring klubberne, som fandt sted i Settlementets lokaler. Arbejdet blev indtil slutningen af 1960erne varetaget af frivillige klubledere – kun forstanderen var på lønningslisten. Bortset fra idrætstilbuddene til børn og unge, gennem *Settlementets boldklub SSB*, har der ikke været tradition for at satse på bestemte aktiviteter. Om sommeren foregik samvær og aktiviteterne på feriekolonien Lyngborggen i Sejrø bugten.

Et eksempel på den særlige politiske empati, som har præget stedet, er oprettelsen af en social rådgivning så tidligt som i 1950. Den komplicerede velfærdsstat begyndte at trænge ind i folks hverdagsliv og skabte behov for denne nye dimension i arbejdet.

Opsamlende kan man sige, at de historiske og traditionelle vilkår for Settlementets arbejde var fritiden, boligen og det lokale kvarter, sådan som disse forhold blev defineret af industrisamfundets klassekamp, arbejderkultur og byudvikling. De fysiske rammer: Lokaler, der blev indrettet i lejligheder midt i arbejderkvarteret havde mere eller mindre fungeret som forlængelser af hjemmenes trange stuer. Den fælles dagsorden kan, med et citat fra Otto Krabbe beskrives som: "Hjælpes ad". Sådan står der på et lille skilt, der stadig hænger på væggen i den fælles spisestue på Lyngborggen.

Et gadeprojekt fødes

Mange borgeres interesser og kvarterets behov var baggrunden for Sidegade-projektets start i midten af 1980erne. Den brede vifte af aktiviteter i Settlementet og projekterne

opstod ikke ud fra en samlet plan, men blev begyndelsen på en ny vækstperiode.

Således etablerede Johs. Bertelsen en informationsbutik under det udfordrende navn og spørgsmål *Hva'Så?* i en af Saxogades mange lukkede butikker. Et spørgsmål, der var rettet både til socialarbejderen selv og til gadens beboere.⁴⁾

Om tanken bag dette udspil skrev han: "Modsat tidens krav om udadvendthed, kommunikation, effektivitet og præcision hvilede der over dette lokalsamfund en lammelse, en tilstand af resignation. At følge med tiden på tidens egne betingelser var både uoverskueligt og uoverkommeligt og måske heller ikke særligt attråværdigt. Alligevel var vores udspil fra vores lille butik *Hva'Så?*, til Johnny og de andre beboere i gaden: "*Gå ind i din tid*". Det er jer, der sætter betingelserne med udgangspunkt i gadens situation og med udgangspunkt i de lokale erfaringer og ressourcer. Lad os udfordre tiden (dvs. de eksisterende økonomiske eksistensvilkår) og skabe nye arbejdsfunktioner og nye arbejdsformer, som tager større hensyn til menneskets behov for social udfoldelse og samvær".⁵⁾

Hva'Så? (senere Mor-barn-butik) var starten på Sidegade-projektet og på en helt ny udvikling i Settlementets arbejde. Ledelse og bestyrelse støttede dette nye initiativ gennem et lån på 50.000 kr., som skulle bruges til leje og istandsættelse af den første butik.

Projektet blev i starten betegnet som et gadeprojekt. Settlementets arbejde flyttede ud af "stuerne"⁶⁾ og markerede sig ved at være lige dér, hvor folk opholdt sig og færdedes. Rammerne for Sidegade-projektet blev gadens forskellige sociale og fysiske rum. En udfordring, som folk kunne være kritiske overfor, og det var de. En af gadens rødder replicerede på spørgsmålet *Hva'Så?* allerede et par dage efter butikkens åbning med modsvar på spørgsmålet: "Hva fanden sku vi her?"⁷⁾

De unge havde tidligere haft et motorcykelværksted i gaden, som politiet havde lukket efter klager over støj. Hvorfor skulle andre så have lov til at åbne en informationsbutik? Johs. Bertelsen beskriver i bogen *Gå ind i din tid*, hvordan projekt og rødder

CAFÉ SONJA I SAXOGADE

over et par år fandt sammen i et uformelt partnerskab, som fik stor betydning for begge parter. Rødderne formidlede deres ideer ind i projektets rammer og aktiviteter og videre ud til deres eget særlige netværk. Og omvendt kunne projektet, gennem sin adgang til systemet, skaffe penge og ressourcer til disse aktiviteter og indflydelse til, at Sidegadens aktiviteter kunne defineres som arbejde, som kunne lønnes med projektløn.

Det er på en vis måde et paradoks, at Sidegadens kendemærke blev *arbejdet*, jobtræning og revalidering. Arbejdsløsheden blandt unge var netop et af *aktiverne* i Sidegadeprojektet, de unges ledige *kræfter* og *tid* gav hverdagslivet i gaden og kvarteret en ny kvalitet. Omvendt drev de unges egne behov for andre kompetencer og kvalifikationer, og deres ønsker om et almindeligt ar-

bejde, Sidegadeprojektet frem til de nye positioner. "Gaden og arbejdet" blev nye kodeord i det sociale arbejde i Sidegaden som supplement til Settlementets "klubber og fritiden".

Med denne cocktail var rammerne lagt for et lokalsamfundsarbejde omkring et kvalificeret hverdagsliv. Et kvalificeret hverdagsliv defineres og skabes af den enkelte. Rammerne må derfor kunne inspirere hver enkelt bruger, ud fra netop hans eller hendes eget perspektiv, og være så bevægelige, at brugere, hver for sig og sammen, kan rykke rammerne.

Butikkerne

I løbet af de næste 15 år blev der skabt en række nye butikker i Sidegadeprojektet.

Hva'Så? blev til Mor-barn-butik og den oprindelige informationsbutik flyttede til et andet butikslokale i gaden og blev til gadens kontor. Gadens vigtigste centrum blev hurtigt *Café Sonja*, mens *Badebutikken* åbnede med vaskemaskiner og badefaciliteter. Hertil kom keramikværkstedet, cykelværkstedet *De rå brædder*, træningscentret *Saxogym*, cykelklubben *Slatten*, tøjbutikken *Cassiopeia*, helsebutikken *Solhatten*, netcaféen *Nethulen*, grafisk værksted *Artyz*, masør- og terapeutbutik og et litografisk værksted. Nedenfor bringes eksempler fra forskellige butikker og projekter, som blev skabt i perioden fra midten af 1980'erne og til omkring 2000. Eksemplerne skal belyse hvordan initiativer og ideer får mulighed for at udfolde sig og blive en del af en lokal mangfoldighed.

Helsebutikken *Solhatten* blev til på en idé fra Peter, der selv boede på Christiania, men som i en periode var i jobtræning i Sidegaden. Han interesserede sig meget for helsekost og alternativ behandling og foreslog i 1991 at oprette en helsebutik i en af de små ledige butikker i Sidegaden. Han fik lov til at starte, selvom der var megen skepsis, og mange syntes det var en provokation at "importere" grøn helsetænkning til Vesterbros minefelt. I dag er *Solhatten* Sidegadens største butik, med mange frivillige og medarbejdere i jobtræning.

Jobtræning i 1990'erne

Jobtræning og revalidering kom i fokus med starten af Københavns Genbrugs Compagni i 1992. Det kom i gang fordi der blandt de gamle rødder var behov for at skaffe sig kvalifikationer, der kunne føre dem videre til et almindeligt job. De gamle rødder var yngre mænd med mange års ledighed, alkoholproblemer og i nogle tilfælde kriminalitet bag sig. Mange havde været i revalidering eller aktivering flere gange, uden resultat.

Kunsten i Genbrugs Compagniet var at etablere et udviklings- og læringsmiljø, som skulle være følsomt overfor den enkelte. Rammerne skulle tilbyde kulturel og normativ genkendelighed og tryghed, og på den anden side en konkret social praksis. Den enkelte skulle, ud fra det han selv øn-

skede, kunne udvikle sin egen deltagelse i denne praksis.

Alligevel har Genbrugs Compagniets væsentligste aktivitet været uddannelse af renovationsarbejdere og lastbilchauffører. Compagniets leder var selv i sin tid aktivist i Sidegaden og med til at starte Sidegadens cykelværksted. Gennem årene har der, udover det stabile cykelværksted, også været genbrugsforretning (brugbart storskrald), snedkerværksted, lastbiler og chauffør-aktiviteter, grønne-gårdmands-aktiviteter og renovationsarbejdet. Udover aktiviteterne på værkstederne i Valdemarsgade, foregår uddannelsen og arbejdet rundt om på Københavns fire genbrugsstationer.

Nye læringsmuligheder præsenteres meget konkret, som når tidligere ansatte, der har gennemført uddannelsen, kommer kørende i R 98's store vogne. Det bliver synligt for de nye, at nogle har betrukket stjerne før dem selv.⁸⁾

Hertil kommer den sociale støtte og personlige sparring, den enkelte kan have brug for undervejs. Dette sociale rådgivningsarbejde skal manøvrere den enkeltes sag gennem et byråkratisk kommunalt system med henblik på at få en bevilling til revalidering på plads. Personalekonsulenten hjælper med at få udredt og forhandlet den sociale situation, såsom gæld til skattevæsen, politi, socialforvaltning, børnebidragskontor og private kreditorer eller den personlige situation såsom bolig, samvær med børn, parforhold, brug/misbrug af alkohol m.m.

Et arbejde, som skal skabe mental plads og ro hos brugeren, så han kan koncentrere sig om det han skal i gang med.

Læringsmiljø – en case

Max Brodersen har gennemført renovationsarbejder uddannelsen i Genbrugs Compagniet og arbejder nu i firmaet R98. Han sagde bl.a. om stedet og sin egen udvikling:

"Det var udsigten til kørekortet, som gav mig skubbet til at komme videre – det at komme ovre på Genbrugs Compagniet, det var skubbet, som fik mig i gang igen, økonomien har meget at sige.⁹⁾ Det foregår jo ikke kun på Genbrugs Compagniet, man prøver nogle forskellige ting, der er meget godt. Du kommer ud i byen og ser dig lidt om og har en del med

jobbet at gøre undervejs i praktikkerne, hvor kunderne kommer ud, og hvor du skal vise kunderne tilrette, og få affaldet placeret de rigtige steder, det kan være affald fra private, eller firmaer med kemikalierester eller byggeaffald. Det nytter ikke bare at sende folk på kurser, kun hvis det er i sammenhæng med et arbejde....hvor du kan se, hvad kurset skal bruges til...Jeg fik prøvet ting, jeg ikke havde prøvet før, jeg var ikke klar over hvor meget der var ved en cykel, hvor meget der kunne laves, det samme med træværkstedet. Lige pludselig at være med i større projekter, det synes jeg var sjovt at være med til. ...Henrik (projektleder) pakker jo ikke noget ind...det kom frem på bordet med det samme, hvis der var noget. Det kunne jeg godt lide. Han var kanongod til at hjælpe sine ansatte, hvis de har problemer...han kender en bunke mennesker og det er jo en fordel at kende en mand, som kender mange mennesker, han gør noget for sine medarbejdere. Den ros skal han have.¹⁰⁾

Brodersen peger i interviewet på en række elementer i revalideringsforløbet, som på forskellig måde fik betydning for hans forløb. Der er fire væsentlige elementer:

1. *Hans sociale forhold blev stabile* grundet den højere indkomst fra starten af revalideringen.
2. Han så, at han kunne nå frem til et *meningsfuldt mål* ved at være med i Genbrugs Compagniet.
3. Han erfarede, at *han lærte noget, han kunne bruge* til at komme videre med i sit liv. Det han lærte i Genbrugs Compagniet, kunne han overføre til jobbet i R 98, såsom omgangen med kunderne og sortering af affaldet. Han fik læringserfaringer med sig og opdagede, at ved at prøve nye ting blev det muligt at foretage nogle spring og komme med i større projekter.
4. Den sociale kontekst i Genbrugs Compagniet havde en omgangsform, som passede ham godt. Projektlederen Henrik holdt ikke sit *netværk* for sig selv, men delte det solidarisk og engageret med projektets brugere.

Sådan burde ethvert revaliderings- og aktiveringsprojekt virke: Social stabilisering,

et meningsfuldt mål, at lære noget brugbart og blive en del af et netværk.

Personalekonsulenten i Genbrugs Compagniet har lavet en statistik over, hvordan det er gået de første hold af revalidender på renovationsarbejderuddannelsen. Resultaterne er gode, idet 63% gennemførte revalideringen og fik almindeligt arbejde bagefter.¹¹⁾

Projektdesign og kontekst

Denne viden er meget værdifuld og der er god grund til at finde ud af, hvordan disse erfaringer kan viderebringes. Men det er ikke så enkelt. Hvis konteksten ændres, så ændres også kvaliteten i enkeltdele. Konteksten i denne sammenhæng spænder fra, at projektet hviler på flere aktører: En fagforening, en arbejdsgiver, et AMU-center, den kommunale miljøkontrol og projektet selv, der har lokal forankring på Vesterbro. Det er altså en række forhold, der tilsammen udgør Genbrugs Compagniets kontekst.

Kvaliteten af de stærke sider ved et projekt kan ikke alene vurderes på enkelte elementer eller isolerede metodikker. I bedømmelsen må indgå projektets hele design, de lokale og samfundsmæssige sammenhænge, som projektet indgår i og måden at nærme sig sociale problematikker på. Når sociale succeser "exporteres" eller overføres til andre projekter, så negligeres disse forhold – muligvis fordi disse sammenhænge er svære at formidle og er mere eller mindre usynlige.

Genbrugs Compagniets revalideringsarbejde repræsenterer en radikaliserings af socialt arbejde. Fra at være intervention i enkeltindviders eller grupper liv indenfor socialt-arbejdes-institutions-sammenhæng, hvor der især læres klient-adfærd, til et læringsmiljø, hvor voksne erhverver sig kompetencer de kan bruge til selv at udvikle et bedre hverdagsliv.

Autonome aktiviteter og fællesskaber

Den vifte af sociale og kulturelle tilbud og aktiviteter, som findes i Sidegade-projektet, Genbrugs Compagniet og Settlementet kan bedst beskrives som links i hverdagen.¹²⁾ Hele denne vifte af autonome aktiviteter og

fællesskaber er samlet i et netværk, som rækker fra rådgivning og personlig støtte, aktivering og revalidering, klub eller idrætstilbud i fritiden til markedsorienteret produktion og faciliteter som café, netcafé og sunde madvarer.

De tilbud, som samfundet generelt tilbyder marginaliserede vesterbroere i hverdagen er: At være kunde, men ikke producent eller: At være klient i systemet ud fra svækkede baser i hjemmet og familien. Settlementets sociale aktiviteter skal i stedet ses som tilbud, der modsvarer lokale behov for meningsfulde sammenhænge mellem fritid, livskraft og arbejdsliv, læring og social afklaring.

Brugerens indgang til netværket sker ad forskellige veje. Nogle starter ved at "hænge ud" omkring et af fællesskaberne, som nybagt mor i *Hva'Så?* eller som kunde i *Café Sonja*. Andre gennem et aktiveringsjob eller som bruger i *Rådgivningen*. Men udo- ver at komme i gang eet sted, så kan den enkelte "linke" sig videre til andre muligheder, alt efter behov og interesser.

Pigehuset – en case

Pigehuset er et åbent mødested i Settlementet for teenagepiger mellem 13 og 20 år. Vi har været stædige med at holde fast i ideen om at være et tilbud til både etniske³³⁾ og danske piger. Dels fordi *Pigehuset* blandt andet har rødder i Settlementets tradition for at lave klubber ud fra et bredt perspektiv – på tværs af gængs målgruppe- tænkning. Dels fordi vi netop ønskede at gå imod "systemets" kunstige kategoriseringer af mennesker. Denne stædighed står måske for fald, idet *Pigehuset* har et frafald blandt danske piger.

Pigehusets signal om at være et rent pigested, af hensyn til religiøse og traditionsorienterede forældre, har været et middel til at gøre det legitimt for en kreds af etniske piger at komme i huset. Omkring 35 piger har tilknytning til stedet.

Ud over at være et fristed og netværk har *Pigehuset* som formål at fremme piger- nes integration i samfundet. Vi har kun i vage vendinger beskrevet formålene med integration og har mest lagt vægt på et pigemødested, hvor forskelle accepteres.

Indramningen

Pigehuset er ikke et hus, men fik sit navn, fordi der i begyndelsen var en vision om et hus kun for piger. Lokalteterne er ret yd- myge: To gange om ugen indtager pigerne et par lokaler i Settlementet. Der hænges et skilt på dørene: "I dag er her Pigehus". Et signal om, at der er adgang forbudt for jævnaldrende drenge (hvilket har vist sig at virke meget tiltrækkende). Men ud over dette er *Pigehuset* ikke stærkt afgrænset, og pigerne kan også færdes i husets andre lokaler.

Pigehusets lokaler markerer ikke bestemte aktiviteter, sådan som et syværksted for eksempel gør. Lokalerne er møbleret med sofahjørner, borde man kan sidde omkring og et stort, åbent køkken. Desuden er der telefon, computer, bøger og blade. Vægge og vindueskarme er præget af billeder fra eksotiske egne og pynteting, der tydeligt hører til i et pige-/kvinde-univers. Denne synlige side af *Pigehuset* signalerer, at der gøres noget for at skabe en "føle-sig-hjemme-stemning". Der er samvær og snak i sofahjørnet og gøremål inden for rækkevidde: Pigerne taler i telefon, bruger computeren, læser blade, brygger te og laver eventuelt mad. Set med integrationsøjne kunne dette miljø antyde traditionelle kvindelige dyder omkring hjem og køkken.

Men der foregår noget helt andet

Cd-afspilleren er konstant i gang og på højeste volumen. Musikken har måske flere funktioner. Den beskytter mod, at det, der bliver sagt, høres for tydeligt. Musikken er tillige markør og bruges i en ret åbenlys kamp om rummets kultur. I begyndelsen af en sæson synes disse markeringer at være vigtige, for sidenhen at glide væk, når pigerne har lært hinanden bedre at kende. Og endnu senere på sæsonen kan musikken helt forsvinde som fast lyd-tæppe.

Der kommunikeres. Dels taler pigerne meget med hinanden, ikke bare i sofaen, men også når de går, står, spiser eller er i gang med noget. Der tales i telefon, flere på én gang, da flere piger har mobiltelefon. Der udveksles skriftlige beskeder via mobil- nettet. Ugebladene bliver endevendt for go-

PIGEHUSET PÅ WEEKEND PÅ LYNGBORGEN

de historier, læserbreve læses højt, og gode pointer diskuteres. Der skrives digte og vittigheder, som venter på at blive sendt af sted på en chat-side på Internettet.

Der kan i løbet af en almindelig eftermiddag være meget trafik frem og tilbage, piger kommer og går, laver aftaler, diskuterer make-up og muligheder for en mere gennemgribende "make-over" med hensyn til frisur og personlig stil. Snakker om fremtid, mænd, forlovelser, polterabender, komme-hjem-tider og umulige brødre.

De fleste piger kender en eller flere af de andre piger. Det kan være svært at komme som ny i *Pigehuset* uden at kende nogen i forvejen, og ideen med at støtte dannelse af netværk og fællesskaber kan modsat give en ny pige oplevelsen af at føle sig udenfor.

Der bliver også snakket om skole og lek-

tier (og givet lektiehjælp), enkelte piger har arbejde eller er i uddannelsespraktik. Pigerne fortæller, at de føler sig generte og er tilbageholdende med at svare i skolen. Selv om hovedparten taler almindeligt dansk, oplever de åben kritik af deres sprog og mødes med forventninger om ikke at kunne svare rigtigt på spørgsmål.

Umiddelbart kan pigernes adfærd og aktiviteter opleves som meget urolige, støjende og forvirrende. Men på deres egen måde opbygger de strukturer i pigemiljøet, som gør nye handlinger mulige for dem selv og for de andre. Kombinationen af det afgrænsede rum (udelukkende piger) og de mere "svage" rammer i lokalerne (ingen værksteder, der markerer bestemte aktiviteter) synes at skabe et miljø, som kan udvikle sin egen identitet, sin egen stemme.

Fra kontekst til kompetencer

Jeg indledte artiklen med at spørge hvordan socialt arbejde kan udføres, så betingelser for at folk selv kan skabe sig et bedre liv øges. Dette spørgsmål lægger op til endnu et: Hvilke kompetencer har socialarbejdere brug for, for at kunne arbejde sådan?

På de foregående sider har jeg især beskæftiget mig med kontekster, dvs med samspillet mellem rammerne og strukturerne i og omkring arbejdet i Settlementet/projekterne og aktørerne. Jeg har også beskrevet en væsentlig side ved det sociale arbejde, nemlig praktisk og reflektiv planlægning i betydningen: At tilrettelægge omstændighederne og lade tingene ske.

Heri ligger en opfattelse af, at socialarbejderen har mulighed for at reflektere over styring gennem planlægning og over den magtposition, det giver socialarbejderen. I udsagnet "at lade tingene ske" ligger der en slags etisk fordring til socialarbejderen om at vige ud af det magtrum, som planlægnings-kompetencen i første omgang har givet hende. Hun må overlade magten til gruppen og fællesskabet, gennem formidling af rammernes ressourcer og muligheder.

Socialarbejderens mange forskellige funktioner i Settlementet og i projekterne er at finde mellem disse poler: At planlægge og at trække sig fra magtfeltet. Det sociale arbejde foregår som en konstant vaklen mellem at deltage i planlægning og tilføre energi til processerne, støtte folks egne dagsordner og trække sig fra processens center. Det kræver opmærksomhed på relationerne mellem bruger og socialarbejder. Det at trække sig tilbage fra magtfeltet skal ikke være det samme som at trække sig tilbage som deltager.

Relationen mellem socialarbejder og bruger er ikke blot en relation mellem en bruger og en professionel. I Settlementets tilgang til socialt arbejde, er det slet ikke et mål at etablere den distance, der implicit ligger i "professionel-bruger"-relationen. Professionaliteten måles derfor ikke på relationen, men på socialarbejderens personlighed, hendes handlinger og kompetencer, indenfor f.eks. dialog og planlægning. De relationer, som medarbejdere og brugere

har til hinanden er præget af nærhed, opmærksomhed og det personlige engagement.

Om forholdet mellem bruger og medarbejder, fortæller en medarbejder følgende:

"Jeg føler mig også selv som bruger, ikke som medarbejder. Jeg bruger mig selv mange gange, hvis der er pulter (et lokalt settlement-udtryk for kaos eller konflikt) i det, hvor er folks grænser? Der har jeg brugt mig selv, ved at sige for eksempel, at sådan har jeg gjort. Jeg synes, jeg kan forstå dem, jeg er selv arbejderbarn, selvom de laver kage, kan jeg forstå dem. Jeg har utrolig let ved at sætte mig ind i deres situation."¹⁴

Ved at fortælle hvordan hun selv har gjort, bringer medarbejderen et nyt udspil ind i dialogen – uden at placere sig i skyggen af rådgiver-dogmet: Fortæl mig hvad dit problem er, og jeg skal råde dig til, hvad du skal gøre.

Det er udfordrende for medarbejderne både at være tilstede med ansvars-energi og nærhed og at evne i praksis, på det psykologiske plan, at kunne "blive hjemme hos sig selv" og være tilstede og udvikle sin egen personlige integritet.

At være socialarbejder i et miljø, hvor aktiviteterne udvikles organisk ud fra miljøets og brugeres interesser og behov, stiller ikke bare store krav til socialarbejderens praktiske evner, men netop også til såvel personlig som faglig fleksibilitet. De fleste medarbejdere og frivillige, som har været knyttet til stedet i mere end 4-5 år kan beskrive meget store forandringer i deres jobfunktion. I nogle tilfælde må medarbejderen "hænge på" udviklingen, i andre tilfælde har medarbejderen selv aktivt udviklet jobbet.

Settlementets sociale arbejde udvikles i praksis og i relationerne mellem aktørerne: Frivillige medarbejdere, brugere og socialarbejdere. Det kræver personlige og socialpædagogiske kompetencer og praktisk hånddelag, samtidig med, at netop disse kompetencer udvikles i jobbet.

Exit

At arbejde udfra hverdagslivet kan være en god dynamo i socialt arbejde, som så at sige holdes i bevægelse mellem menneske, handling og betingelser. En anden fordel er den lokale forankring og nærhed, som følger med, når socialt arbejde vil påvirke hverdagslivets betingelser. Faren ved hverdagsperspektivet kan omvendt være, at socialarbejder og bruger fastholder hinanden i hverdagens mikro-univers, hvor det sociale arbejde lader sig nøjes med at satse på "mere af det samme" fremfor at generere mulighed for udvikling.

"Det kvalificerede hverdagsliv" er et dobbeltsidet udtryk. "Det kvalificerede" lægger op til udvikling, "hverdagsliv" angiver et tempo, som bevarer gårsdagens vaner og rutiner. Netop denne dobbelthed synes bl.a. Genbrugs Compagniet at rumme: På den ene side en genkendelig kultur med rødder i arbejderklassen og på den anden side mulighed for at lære noget nyt og herved skabe sig et bedre liv. Et socialt projekt er blevet et læringsmiljø for voksne. Der er i Settlementet og i projekterne mange eksempler på at brugere rykker, fra forsigtig iagttagelse til aktiv deltagelse.

Jeg har her interesseret mig for at finde nøgler til, hvordan brugermagt kan støttes af socialt arbejde. Jeg mener, at en nøgle hertil blandt andet ligger i at forstå og oplyse om sammenhæng mellem lokal forankring, organisation, magt og aktørernes påvirkning af rammerne. Demokratiet beror på at involvere og engagere brugere maksimalt i dette spil.

Rikke Posborg er socialrådgiver og udviklingskonsulent i Kristeligt Studenter-Settlement

Noter:

1. F.eks. Signe Mette Jensen og Mette Pless: *På kanten af arbejdsmarkedet*, Social Kritik 1999, Nanna Mik-Meyer: *Kærlighed og opdragelse i social aktiviteten*, Gyldendal 1999. Lars Uggerhøj: *Hjælp eller afhængighed*, Ålborg Universitet, 1995. Annette Carstens: *Aktivering*, Reitzel 1998.
2. Birte Bech-Jørgensen: *Nye tider og usædvanlige fællesskaber*, Gyldendal 2001.
3. Settlementet og projekterne finansieres gennem offentlige og private fonde. Arbejdet med børn og unge finansieres hovedsagelig gennem en overenskomst med Københavns kommune, idet Settlementets børn og unge-arbejde er anerkendt som en socialpædagogisk fritidsordning. Desuden modtages tilskud til en mindre del af ældre-klub-arbejdet.
4. Johs. Bertelsen, *Gå ind i din tid*, Gyldendal 1991, side 71.
5. *ibid*, side 14-15.
6. Settlementet har gennem årene haft aktiviteter i flere forskellige gader og husblokke på Vesterbro, bestemt af behovet for nye klubtilbud.
7. Bertelsen, 1991, side 71.
8. Line Lerche, upubliceret artikel 2000.
9. På Genbrugs Compagniet aflønnes revalidender med mindstelønnen indenfor renovationsområdet, hvilket er en aftale der er indgået mellem Compagniet og renovationsarbejderforbundet, som også optager revalidenderne i fagforeningen.
10. Interview med Max Brodersen i Settlementets Årsskrift 1999.
11. 5 hold med i alt 65 deltagere har siden 1995 gennemført det 1 årige revalideringsforløb. Heraf kom 41 i almindeligt arbejde. Yderligere 9 gennemførte forløbet, 15 fik afbrudt revalideringsforløbet.
12. Settlementets og Sidegadens fælles rådgivningskompetencer er samlet i et forum kaldet *Liv&Links*.
13. Udtrykket etniske piger betyder piger med anden etnisk baggrund end dansk. Pigerne tilknytning til Danmark er meget forskellig: Nogle er født og vokset op her, andre er kommet til Danmark inden for det sidste år som flygtninge eller gennem familiesammenføring. Pigerne etniske baggrund, udover dansk, er pakistansk, tyrkisk, kurdisk, bosnisk, albansk, zairisk, thai, iransk – mangfoldig!
14. Fra *Praksisportrætter*, som er interviews med alle medarbejdere, taget i 1997. Praksisportrætterne fra Sidegaden, Genbrugs Compagniet og Settlementet er materiale, der kun er trykt til medarbejderne.